

Zwart-witfoto's uit de jeugd van Junior Mthombeni worden geprojecteerd op de achterwand. © Stef Stessel

'Als ons gezin ergens kwam, waren alle ogen op ons gericht'

INTERVIEW JUNIOR MTHOMBENI Zeventien jaar lang had Junior Mthombeni geen nationale identiteit. In zijn muzikale solo *Vaderlandloos* grasduint hij op associatieve wijze doorheen zijn eigen leven, net zoals hij eerder deed bij Tupac en Winnie Madikizela-Mandela.

'Ik was al een jaar aan het nadenken over deze voorstelling, maar ik vond niet hoe ik mijn verhaal moest vertellen', zegt Junior Mthombeni, de ochtend na de laatste try-out. 'Ik heb dan een repetitieuze inge-richt met allemaal foto's uit mijn jeugd, waar ik doorheen liep. Opeens kwamen de verhalen vanzelf.'

Aan het eind van *Vaderlandloos*, dat gisteren in première ging in het Arsenaal in Mechelen, krijgen we die uitgebreide collectie zwart-witfoto's ook te zien, geprojecteerd op de achterwand. Het zijn de vele gezichten van Mthombeni zelf (met kroeshaar of rasta's), maar ook van zijn bijzondere familie, van wie de verhalen in de 80 minuten voordien via swingend en soms mysterieus muziektheater tot leven worden gewekt. Er is zijn zwarte vader Maurice, die vanuit Zuid-Afrika in Mechelen belandde, zijn witte moeder en zijn zus. En uiteraard de dove botmma, die hier wordt geëerd in een knappe scène in gebarentaal.

'Als wij met ons gezin ergens kwamen, waren alle ogen op ons gericht', vertelt Mthombeni. 'Net als bij een circus dat ergens neerstrijkt, keken de mensen met een vreemde exotische fascinatie naar ons. Maar tegelijk waren we ook een voorbeeld voor veel mensen. Mijn ouders waren een van de eerste gemengde koppels in Mechelen en ze streden tegen apartheid en racisme. Ze hebben de eerste stenen gelegd van de dekoloniseringsbeweging in de stad. Ik was dus zeker fier op hen.'

'Negerbloed'

In de jaren 70, toen Junior kind was, runden zijn ouders Café Jambo. Met afro, jazz en funk wekken muzikanten Arne Demets, Cesar Janssens en Pieter van Bogaert in het stuk de bonte sfeer van toen weer tot leven. Mthombeni: 'Linkse activisten, journalisten als Walter Zinzen en Yves Desmet, jazzmuzikant Chris Joris... Ongeloflijk wie er allemaal langskwamen in Café Jambo. Maar

'Als tiener was ik een drop-out en een krapulleke. Op school dacht men: met die loser valt niks aan te vangen, we zijn hem kwijt'

Junior Mthombeni
Regisseur en acteur *Vaderlandloos*

er kwam ook ander volk over de vloer: rechtse Vlamingen, die curieus waren naar ons café. Daar waren ook VMO'ers bij (*leden van de Vlaamse Militanten Orde, een extreemrechtse privé-militie, red.*). Zij bestelden "negerbloed" in plaats van cola.'

Later richtten zijn ouders een cultuurcentrum op, waar ze mensen aan papieren hielpen. Maar hoe hard ze de wereld ook probeerden te redden, ondertussen stond het eigen gezin in brand. 'Thuis was de hel', herinnert Mthombeni zich. 'Er waren zoveel ruzies en spanningen. Mijn vader, die zijn familie in Zuid-Afrika verloor, voelde pijn en frustratie die hij niet kon uiten en dan maar op mij en mijn zus uitwerkte.'

Het leidde ertoe dat kleine Junior even op het verkeerde pad belandde. 'Als tiener was ik een drop-out en een krapulleke. Op school dacht men: met die loser valt niks aan te vangen, we zijn hem kwijt. Op een bepaald moment hebben ook mijn ouders mij opgegeven.' Mthombeni voelde zich uitgestoten en leidde een tijdje een heel destructief leven. 'Ik ben lang een nachtdwaler geweest: eerst in Mechelen, daarna in Antwerpen. Ik voelde me erg aangetrokken tot de onderkant van de samenleving. De straat was mijn thuis, dacht ik. Al was het zeker ook een vlucht weg van huis.'

FW de Klerk

Dat hij zich in het stuk opwerpt tot een 'messias van de vaderlandlozen', moeten we dan ook vooral zien als een metafoor: hij toont er hoe mensen die een poos de richting kwijt zijn op een dag toch weer op hun pootjes terecht komen.

Maar de titel mag je ook letterlijk interpreteren: de eerste zeventien jaar van zijn leven had Junior Mthombeni niet de Belgische nationaliteit. 'Toen stond ik daar niet zo bij stil, op die leeftijd ben je met andere dingen bezig. Pas bij het ouder worden besefte ik: damn, al die tijd heb ik dus geen rechten gehad... Onbewust heeft dat ongetwijfeld sporen nagelaten.' Zijn vader Maurice was een ANC-strijder die moest vluchten toen de situatie hem in het Zuid-Afrika van de Apartheid te heet onder de voeten werd. Als politiek vluchteling was hij jarenlang staatloos, net als zijn zoon.

Dat net een dag voor de première van dit stuk Frederik Willem de Klerk overleed, de laatste witte president van Zuid-Afrika, is dan ook een bijzonder toeval. Gisteren lanceerde De Klerk, die in 1993 samen met Nelson Mandela de Nobelprijs voor de Vrede ontving, een postume videoboodschap waarin hij zich verontschuldigde voor de apartheid. Mthombeni is niet overtuigd. 'Ik heb niet zoveel met hem. Hij is altijd te sterk verweven geweest met het apartheidregime. Ik vind ook dat hij te veel bloemetjes heeft gekregen. Mandela had die Nobelprijs alleen moeten krijgen.'

Confronterend zelfonderzoek

Maurice Mthombeni is ondertussen overleden, zoon Junior wordt volgend jaar vijftig. Het is niet overdreven om te stellen dat hij in *Vaderlandloos* een stand van zaken opmaakt van zijn leven. 'Het idee ontstond toen enkele Zuid-Afrikaanse festivals me enkele jaren geleden vroegen om een stuk te maken over het leven als Zuid-Afrikaan in de diaspora. Maar ik had het altijd zo druk, met grote producties als *Dear Winnie* en *Who's Tupac?*. Daarin vroeg ik altijd aan mijn spelers om diep in hun eigen leven te graven. In deze solo wou ik dat onderzoek ook zelf aangaan. En ik moet zeggen: het was heel confronterend.' Maar een rechtlijnige biografie heeft dat niet opgeleverd. 'Het is eerder een associatieve trip doorheen mijn leven geworden, net als bij Winnie Madikizela-Mandela en Tupac Shakur.'

Zijn moeder en zus komen alvast kijken. 'Voor hen zal het best heftig zijn', denkt Mthombeni. 'Maar ik heb hen verwittigd. En ze weten: het is met liefde gemaakt.'

Filip Tielens

Vaderlandloos speelt tot 21/11. Arsenaal in Mechelen. Dit jaar nog te zien bij Antigone in Kortrijk (25/11) en KVS in Brussel (3&4/12).